

VILNIUS UNIVERSITY

Salomėja Zaksaitė

CHEATING IN SPORTS: PREVALENCE AND PREVENTION PROBLEMS

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2012

The Doctoral Dissertation was written in 2008 – 2011 in Vilnius University.

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. Dr. Anna Drakšienė (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

The Doctoral Dissertation is defended at the Law Research Council at Vilnius University

Chairman: Prof. Dr. Jonas Prapiestis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S).

Members:

Prof. Dr. Habil. Gintaras Švedas (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S);

Assoc. Prof. Dr. Rima Ažubalytė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S);

Prof. Dr. Egidijus Kurapka (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01S);

Assoc. Prof. Dr. Tomas Davulis (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

Opponents:

Prof. Dr. Habil. Viktoras Justickis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S);

Prof. Dr. Armanas Abramavičius (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01S).

The public defense of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Vilnius University, Law Faculty on January 27, 2012 at 2:00 PM in J. Jablonskis auditorium. Address: Saulėtekio av. 9 - I, 10222, Vilnius, Lithuania.

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on December 22, 2011.

The Doctoral Dissertation may be reviewed at the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius, Lithuania) and the Library of Vilnius University.

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Salomėja Zaksaitė

SUKČIAVIMO SPORTO SRITYJE PAPLITIMAS IR PREVENCIJOS PROBLEMOS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, teisė (01 S)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2008 – 2011 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas:

Doc.dr. Anna Drakšienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Teisės mokslo krypties taryboje:

Tarybos pirmininkas: prof. dr. Jonas Prapiestis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S).

Nariai:

prof. habil. dr. Gintaras Švedas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S);

doc. dr. Rima Ažubalytė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S);

prof. dr. Egidijus Kurapka (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S);

doc. dr. Tomas Davulis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S).

Oponentai:

prof. habil. dr. Viktoras Justickis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S);

prof. dr. Armanas Abramavičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01S).

Disertacija bus ginama 2012 m. sausio 27 d. 14 val. J. Jablonskio auditorijoje Teisės fakultete. Adresas: Saulėtekio al. 9 - I rūmai, 10222, Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2011 m. gruodžio 22 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

CHEATING IN SPORTS: PREVALENCE AND PREVENTION PROBLEMS

Summary

Relevance of the topic. Conceptual understanding of cheating in sports prompts various questions, for instance, what is the relationship between cheating in sports and other institutions of the sports law; what is the relation between the criminal law related to sports and sport sociology; what are the principles of criminal liability for sports fraud; what are the implementational problems of criminal liability, etc.

Sports, on the one part, encourage progress, concord, and peace, foster mutual understanding and mutual respect; unite people for common activity. The Constitution of the Republic of Lithuania also characterises sports positively: in the Article 53, it is entrenched that the State shall promote physical culture of society and shall support sports. Sport as a significant social tool is also recognised at the European Union level: with the entry into force of the Lisbon Treaty in December 2009, the European Union acquired a specific competence in the field of sports for the first time. Sport is mentioned in Article 6 of the Treaty on the Functioning of the European Union, as one of the policy fields where the Union has competence to support, coordinate or supplement the actions of its Member States.¹ Besides, sport is an important education instrument for young people: it develops willpower, persistence, attitudes, and values. On the other part, sport becomes a cruel field of fight, full of aggression, exploitation, when everything is reduced to winning at all cost, while treating the sportspeople as victory-producing machines. And these fights are watched by billions of viewers – the users of sports spectacle. Victories are often strived to at the cost of a sportsman's reputation, health, security, or even life. In Lithuania, cheating in sports recently gets more and more noticeable, as well. For instance, the basketball club “Žalgiris” annulled its contract with D. Šalenga, because traces of prohibited stimulator

¹ Retrieved December, 7, 2011, from: http://www.asser.nl/default.aspx?site_id=11&level1=13910&level2=14643

methylhexanamine were found in his body.² According to recent studies carried out in Lithuania, 30.0% of coaches said that sometimes the athletes attempt to lose the match to have more favourable opponents during the next stage, and 18.3% of coaches agreed that athletes sometimes gamble on the final results of the match. 41.9% of the coaches thought that referees sometimes deliberately make wrong decisions and 36.6% agreed that sometimes the team leaders make agreements on the final outcomes of contest.³

Object of the topic. The object of the topic comes from the title: cheating in sports, its prevalence and prevention problems. In order for the object to be more precise, profound and specific, it is narrowed down to two forms of cheating in sports: doping and match-fixing. These are ones of the most harmful forms of cheating in sports. In this research the criminal law perspective is developed, and the actions related to doping and match-fixing are the closest to the criminal law. Accordingly, the choice of these two forms (also) allows analysing the problems of (de)criminalisation – to estimate in what form it is worth (or is it worth at all) criminalising cheating in sports. Thus, the topic of the research in a narrow sense is the prevalence and prevention problems of doping and match-fixing. The topic can be divided into several constituent parts:

1. The concept of cheating in sports and legal regulation of cheating in sports.
2. The prevalence of cheating in sports.
3. Social factors that contribute to cheating in sports.
4. Preventive measures that control the aforementioned contributing factors.

The **objective** of the dissertation is to explore the phenomenon of cheating in sports and its prevention system; to frame scientifically-based preventive strategies, to identify the key problems hindering the implementation of the aforementioned recommendations. The objective of the research conforms to the international documents. For instance, in the preamble of the International Convention against Doping in Sports, it is said that there exist

² Dainius Šalenga: „Niekada specialiai nevartojau draudžiamų medžiagų“: Retrieved December, 7, 2011, from: <http://www.15min.lt/naujiena/sportas/krepsinis/dainius-salenga-niekada-specialiai-nenaudojau-draudžiamu-medžiagu-23-132830>

³ S. Šukys, E. Nickus. *Coaches' attitudes towards deception in sports activities*. Sporto mokslas. 2010, Nr. 1 (59), p. 28- 35. Retrieved December, 7, 2011, from: http://www.sportinfo.lt/dokumentai/periodiniai_leidiniai/sp_mokslas/SM_2010_1.pdf

an ongoing need to conduct and promote research to improve detection of doping and better understanding of the factors affecting the use in order for the prevention strategies to be most effective.⁴ In a wider sense, the conceptual (latent) objective of the dissertation is to enhance fair play values in sports by reducing the menaces of cheating. It is stated that criminality not only causes social harm, but also undercuts the belief in social justice.⁵ Therefore, the concrete scientific objective of the dissertation cannot refute the axiological objective. These objectives are close-knit: by offering scientific preventive strategies the fair play values are defended both literally and figuratively. As S. Alekseev points out, the scientific analysis of the sports law and appropriate legal regulation are important for athletes to win or lose on the field, not in the changing rooms.⁶

In order to achieve the aforesaid objective, the following **goals** are set:

1. To analyse the concept of cheating in sports from the legal and criminological perspectives.
2. To analyse the concept of prevention of cheating in sports.
3. To disclose the legal regulation of cheating in sports and its specificities.
4. To disclose the factors contributing to cheating in sports.
5. To frame the strategies of primary and secondary prevention.
6. To set the possibilities of tertiary prevention (criminalisation).⁷

The hypotheses of the thesis:

1. Manipulations of sports results occur both in professional and amateur sports; however, manipulations are misrepresented in official criminal justice statistics, which is influenced by natural, marginal and artificial dark figures of crime. Natural dark figures are caused by sports subculture, not reporting to the police, and a misunderstanding that a case of manipulation needs to be reported. Marginal dark figures are caused by the perplexities of criminal qualification; misunderstanding that

⁴ International Convention against Doping in Sport. Paris, 19 October 2005.

⁵ Babachinaitė G. et al. *Kriminologija*. Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 9.

⁶ Alekseev C.B. *Спортивное право России*. (Engl. *Russian Sports Law*). Москва, 2005, p. 5.

⁷ Actually tertiary prevention does not mean criminalization alone – it also encompasses the (de)penalization and the execution of penal sanctions. Still, in this thesis, the tertiary prevention is understood mainly as (de)criminalization.

cheating in sports might be a criminal act. Artificial dark figures are possibly caused by the goal to keep Lithuanian sport as a prestigious activity.

2. Doping is a more serious problem in cgs (centimeters-grams-seconds) sports than in sports games. In cgs sports, the result is conditioned by physical performance, strength, and stamina that can be increased by legal and illegal substances, while in sports games, the success is conditioned (also) by thinking, insight, coordination, psychological preparation and other complex factors.
3. Lithuanian legal basis is sufficient for carrying out the responsibility of a sportsman, but in order to carry out the responsibility of third persons (coaches, dealers, “runners”, physicians or sports clubs) certain changes in legal regulation are necessary. These certain changes *inter alia* require criminalisation of illegal possession of prohibited substances and methods in the Criminal Code of Lithuania.
4. The legal regulation of manipulations of sports results is miscellaneous; the legal qualification of dangerous acts depends both on the field of sport and on people taking part in manipulations. Where the betting companies are not involved, manipulations of sports results are hardly to be qualified as fraud and *vice versa* – fraud is easier to apply when betting companies are considered as victims. In order to avoid irresponsibility problems, manipulations of sports results must be criminalised in the Criminal Code of Lithuania as fraud, bribery, or separate criminal offence.

The **resources of the research** are: Lithuanian national legal acts; foreign legal acts; common courts jurisprudence; the jurisprudence of the Court of Arbitration for Sports; resolutions of the Government; statistical data; evaluation, advices, and insights from experts; various legal and practical experience, and scientific publications. Speaking about specific scientific publications, it should be noted that in the first chapter of the thesis the main attention is paid to sports law publications; in the second – to sports criminology and sports sociology publications; in the third chapter – to criminal law papers and

jurisprudence related to the criminal law. Both in Lithuania and abroad, these spheres are already analysed.⁸

The **methods of PhD thesis** have been analysis of scientific literature, analysis of legal acts, analysis of courts' jurisprudence, analysis of statistical data (to sum up, the method of analysis of documents); comparative, logical-systematic, teleological, and statistical methods; written survey of law-enforcement officers; semi-structured interviews of experts (who have specific knowledge in cheating in sports); pilot research regarding students' attitude towards cheating in sports; comparative quantitative research regarding match-fixing in chess. The methods can be classified into various groups: quantitative and qualitative, inductive and deductive, analysis and synthesis, and others. Further the main methods are described in more detail.

Deductive approach, in principle, is applied in all parts of the thesis by analyzing scientific literature, comparing and systematizing it with scientific research data, legal acts and data from official statistics. Deductive approach, *inter alia*, is represented by a pilot quantitative research. In pilot research students' views to cheating in sports has been investigated. Research has been tentative: devoted to look into already existing theories and scientific research and to formulate subsequent insights. The sample has not been

⁸ In Germany, J. Nafzinger published the handbook of **sports law** "International Sports Law". In Russia, already several handbooks are published by S.V. Alekseev. In the United States, J. Hoberman, in Denmark J. Evans, in Norway D.V. Hanstad, in Australia – H. Opie analyse legal regulation of doping and doping control issues. In the United Kingdom, several editions of "Sports Law" are already published by S. Gardiner and others. In Lithuania, A. Paliukėnas and S. Valasevičius have studied the status of professional sportsman from the point of view of the civil law, social security and the sports law. Another Lithuanian scientists – V. Piesliakas – has participated in an international scientific programme coordinated by Erlangen University together with Max Planc Institute in Germany "Doping and its legal regulation" (2001-2002). The **criminal law** related to sports for now in Lithuania has been analysed only in the publications written by the author of the PhD thesis. In foreign countries, this topic has been analysed more extensively. In India, N. Gokhale and S. Agrawal have studied criminalisation issues of manipulation of sports results; in Russia –S. Kuzmin, M. Ibrahimov and A.Iskander; in the USA – J.T. Noonan and R. Perkins have studied similar issues. The criminal law and cheating in sports have also been integrated into the German jurisprudence (so called Hoyzer and Sabina case). In the context of criminalisation of doping, several authors have dealt with the aforesaid issue: W. Schild, C. B. Schneider-Grohe and J. Nafzinger in Germany; in the USA – J. Hoberman. Some of the representatives of **sports sociology and sports criminology**: V. Møller who critically analyses the issues of anti-doping; Italian researcher R. Giulianotti, who explores sport sociology and deviation in sports; Canadian journalist and academic D. Hill, who deals with match-fixing, W. Pitsch from Germany, who studies frequency of doping and match-fixing. In Lithuania sport sociology is explored in Academy of Physical Education and Sports, Klaipėda University and Educological University by S. Šukys, R. Paulauskas, E. Nickus, S. Stonkus, E. Adaškevičienė, A. Budreikaitė. It is also shall be pointed out that the aforesaid classification of spheres and scientists is relative: some universal scientists, for instance, academic and arbitrator R. McLaren, deals both with doping and match-fixing from sports law and sports sociology perspective.

representative – it has been a “convenience sample”, the most “fitting” respondents have been chosen to question: 1-3 years students from Faculty of Law and Faculty of Physics. The advantage of above mentioned sample has been a good feedback and disadvantage has been that the insights of said research could not be generalized to wider population.

Inductive approach has been designed to generate ideas, it has been analysed how sportsmen, coaches, politicians and other experts interpret their environment in the context of cheating in sports. Inductive approach is represented in (qualitative) research when semi-structured interviews⁹ have been carried out. In total 49 experts have been interviewed. Having in mind that the information provided by experts could discredit certain persons, almost all respondents have been identified only according to their profession and activity (not considering sex, age or sports title).¹⁰ Discussed methodics has allowed respondents feel relatively free and be sure that their reputation, job or the relations with other people will not be damaged. Some of the experts have agreed that their surnames would not be hidden, so the data concerning them have not been confidential; accordingly the real surnames have been indicated. While selecting experts, several criteria depending on the activity of the expert have been used. While selecting sportsmen, the main criterion has been high sportsmanship,¹¹ i.e. these sportsmen, who achieved high results both in national and international level, have been interviewed. While selecting coaches, it has been spoken with sport pedagogues who have raised sportsman of high-level sport mastership. While selecting sport officers and politicians, top officers have been concentrated – those who work in the Parliament, Department of Physical Education and Sports and municipalities. While selecting scientists, the scientists who work in University of Physical Culture and

⁹ In some exceptional cases when the experts were not reachable in other ways instead of spoken interview the written survey of more or less analogous questions has been used.

¹⁰ Respondents have been marked as follows: TtP (table tennis player); TtC (table tennis coach); FC (football coach); FO (football officer); CP (chess player); SJ (sports journalist); JC (judo coach); JS (judo sportsman); CS (cyclist-sportsman); TAFS (track-and-field sportsman); BBS (body-builder sportsman); BBO (body builder officer); BC (basketball coach); BaC (baseball coach); BaO (baseball officer); RS (rower sportsman); RO (rower officer); SO (sports officer); BO (betting officer); Bo (bookmaker); SP (sports physician). Sports(women), officers and other experts have been enumerated in sequence, for instance, CP1, CP2, etc.

¹¹ High-level sport mastership means the result of training of a sportsman by creating special conditions – capability to endure such physical training and competition load which would enable to achieve the physical, technical, tactical and psychological readiness necessary when seeking the best sport results. Republic of Lithuania Law on Physical Education and Sport. Article 2.1.

Sports; Vilnius University; Vilnius Pedagogical University or at foreign academic institutions have been interviewed. Such a purposive selection has let to gain data from the most skilled experts. As often as not these experts have indicated other experts. In the theoretical context described way of segmentation has certain features of snow-ball sampling, convenience sampling and grounded theory.

Having in mind that the topic of PhD thesis is rather controversial, it has been sought to earn respondent's trust and facility. Therefore most interviews have not been recorded; questions and answers have been written by hand by the author of PhD thesis. When some uncertainties occurred, the respondents have been questioned twice. When some doubts raise, printed interview text has been submitted to certain respondent to familiarize and the text has been rectified. Such a way of conducting an interview has enabled to increase internal validity of the research.¹² However it shall be accentuated that the conclusions of the research cannot be statistically generalized. The objective of the research has been to propose conclusions that let the readers of PhD thesis to understand potential applicability of the results: whether they are able to shift them into their own situations, contexts, theories, etc.¹³ To sum up, the research has helped to cream from semi-structured interviews data that in most human and most authentic way represent pending social phenomenon as well as interpret the acts of experts in their own surroundings, considering their own meanings and emphatically plugging into the situation of sportsman, coach, pedagogue or officer.

Author of the PhD thesis has also carried out the quantitative survey (of Lithuanian law enforcement institutions' officers) which has been designed to ascertain how the officers relate cheating in sports with certain crimes – fraud, bribery and others. The officers have been prosecutors; judges of first instance court, High Court and Constitutional Court of the Republic of Lithuania. The number of officers who agreed to answer the certain questions has been 66. The total number of officers asked to fill the survey has been 900.

¹² Žydžiūnaitė V. Rupšienė L. Bitinas B. *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda, 2008, p. 162-163.

¹³ Ibidem, p. 110.

Thereof, the feedback has been rather small and this could be explained that in order to answer to such a specific topic much time is needed.

While conducting comparative research of match-fixing in chess previous and existing professional chess players have been interviewed, and the possibly as well as known fixed games have been analysed which have been compared with honest games. In order to find indicators, showing possibly fixed matches, the small database has been created from the games of Lithuanian chess players in both national and international tournaments. 20 possibly fixed games have been analysed and compared with 20 honest games – the control group from the games, played in the same or very similar level tournament. In the table 6 criteria have been distinguished: 1) result; 2) the number of moves; 3) the type of tournament and (accordingly) the importance of the result; 4) the difference of players ELO rating; 5) the round; 6) the number of blunders in the game. This research has helped to grasp that cheating in sports is possible to investigate by applying quantitative research methods in order to set certain risk factors that increase the probability of cheating, accordingly such a research let to offer preventive measures that help to compensate or neutralize aforementioned risk factors.

The scientific novelty of the research. In this paper, for the first time in Lithuania:

1. Social activity of sports has been analysed as a target of criminal attempts.
2. The concept of cheating in sports has been formulated from the legal and criminological points of view.
3. The criminal and criminological characteristics of cheating in sports as well as interplay of them have been provided.
4. The main factors that contribute to cheating in sports have been disclosed.
5. The special method of comparative analysis has been applied to investigate match-fixing in chess.
6. The concept of prevention of cheating in sports has been formulated, and the preventive measures have been offered to those who are responsible for said prevention.

7. It has been offered to the law-makers to criminalise acts related to cheating in sports, i.e. illegal possession of prohibited substances and methods.

Practical importance of the PhD thesis is based on the proposed preventive measures, responsible authorities and amendments to the national laws. The implementation of the preventive measures not only would allow protecting the interests of the sports community more effectively, but also preventing the related crimes (for instance, illegal enrichment and marketing of such enrichment.) This would result in the presuppositions for the sports community to become more transparent, also contributing to creating a stronger and healthier society. This is in conformity with the Constitution of the Republic of Lithuania: striving for an open, just, and harmonious civil society and State under the rule of law.¹⁴ The results of the thesis can be used in further researches, in law-creation, also in teaching the sports law, the criminal law related to sports, criminological characteristics of certain crimes to the law, sociology, psychology or sports students, and in improving the practical qualifications of the law-enforcement authorities, as well.

The structure of the thesis. The thesis consists of introduction, three chapters, and conclusions. In the end of the paper, scientific articles and appendixes are provided. The first chapter analyses the concept of cheating in sports and its prevention; the legal regulation of manipulation of sports results as well as the legal regulation of doping are studied and evaluated. The concept of cheating in sports and its prevention is disclosed by using several legal and criminological paradigms; some consistencies are pointed out, for instance, that legal realism is closely related to sociological-criminological paradigm. It has also been perceived that the construction of the concept inevitably depends on one's viewpoint, for example, legal formalists are prone to use stricter, more exact definitions, while legal realists or criminologists are prone to use more flexible definitions. For instance, criminologist can consider violation of principles of equality, tolerance, and respect to be

¹⁴ Constitution of the Republic of Lithuania. Adopted by citizens of the Republic of Lithuania in the Referendum of 25 October 1992. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

essential features of cheating in sports, but hardly the same can be said about legal formalists.

The second part is dedicated to study of sociological-criminological theories and official statistics which are compared with inductive research – the results of semi-structured interviews. The aforesaid analysis has demonstrated that cheating in sport is affected by various micro- and macro-factors. Also, the comparative quantitative research of manipulation of sports results in chess is presented. Certain indicators that allow assuming that chess games are fixed are introduced: these are the importance of the result, the number of moves and tournament design (round robin tournaments are more prone to fixed draws, and such games are usually shorter). Yet, it also prompts a question whether fixed draws can be regarded as match-fixing; possibly, they are too much widespread and usually do not include “cheating”. Also, this chapter provides primary and secondary prevention strategies and demonstrates subordinate and coordinate relations between the prevention authorities.

The third chapter is dedicated to the criminalisation (or tertiary prevention) of cheating in sports. To Lithuania, it is offered to criminalise illegal disposal of prohibited substances and methods, criminalise the most dangerous forms of manipulation of sports results or apply already existing *corpus delicti* of bribery or fraud. One of the most revealing insights is that the manipulations in certain sports might fall into different articles in the Criminal Code, for instance, fixed games in chess might be closer related to fraud than fixed games in football, which might be closer related to bribery.

CONCLUSIONS AND OFFERS

1. Depending on theoretical paradigm, objectives, and context, various authors outline different attributes of cheating in sports. Comparative analysis of cheating in sports allowed accentuating essential features of cheating in sports defining it as a deceptive violation of sport rules. Deception suggests wilful intention. It is also worth mentioning that these features are relative: the aforesaid definition is the closest to legal formalism; legal realism or criminological paradigms might also accentuate the violation of principles of respect, tolerance, and equality.

2. The comparative analysis of various criminological paradigms as well as the objective of the thesis allow formulating the definition of prevention of cheating in sports: the explication and counteracting of the social factors that contribute to cheating in sports by offering scientifically based prevention strategies, including legal, social, ethical, educative, organisational, technical and other measures.

3. To avoid ambiguity, it is reasonable to use a single (universal) definition of match-fixing. Under this definition, manipulation of sport results covers the cases where:

1) players illegally influence the course or the result of a competition with other players (and / or other people);

2) judges together with players (and / or other people) illegally influence the course or the result of a competition;

3) betting companies together with judges or players (and / or other people) illegally influence the course or the result of a competition.

The aforesaid definition is intentionally classified according to person-subject criterion as for the further analysis of the criminal law (tertiary prevention) it is important to identify what people are kept in mind while talking about match-fixing.

4. The main problematic issues of WAD code are related to relativity of the Prohibited List, discretionary criteria according to which a substance or method is included into the List; strict liability doctrine that preconditions to punish negligent athletes and whereabouts, which might violate the privacy of athletes. It is (also) recommended to apply whereabouts system not every time, but bind it to the main (international) competition period.

5. Factors that contribute to cheating in sports are:

a) tension between desirable sport results and limited possibilities to achieve the said results;

b) insufficient understanding of fair play values;

c) overestimation of results, doing sports for results (alone), not for a sport itself;

d) sacralisation of sports and sport prizes while not paying too much attention to sports rules;

e) subculture of sports, which does not condemn cheating in sports; micro-factors that foster the aforesaid subculture, i.e. euphemistic language and persuasion (stating that it is not wrong to cheat); various dependencies, weaknesses, vulnerability of sportsmen, and material and emotional insecurity;

f) exploitation of sportsmen, low salaries (contributed to by incoherent legal regulation as it is not yet clear whether professional sport is legally considered as labour activity);

g) sports becoming a show, a performance that is “consumed” by spectators;

h) materialism, egocentrism, sociopathy, insensibility, hate towards opponents, considering other person an instrument for achieving certain goals (sports results).

6. The comparative analysis of various sociological-criminological theories has demonstrated that cheating at a micro-level is influenced by structural factors at a macro-level and vice versa: dishonest sportsmen “collaborate” with exploitative sports, and the whole culture of our society that emphasises results, materialism, and (quick) profit.

7. It is hard to estimate exact prevalence of match-fixing; such practice is distinguished by natural, artificial and marginal latency. There are no registered criminal “fixes” in Lithuania, yet, according to some sportsmen, 4 % of *all* (both amateur and professional) competitions are fixed. Natural latency is influenced by fix-tolerant sport subculture when fixes are not reported to the police. Artificial latency is influenced by a possible lack of political wilfulness and reluctance to undermine Lithuanian sport prestige. Marginal latency is influenced by perplexities of legal qualification. *Corpus delicti* of fraud is complicated in application as there is no evident interaction between the victim and the perpetrator, and the deception is also not evident. Some scientists believe that bribery does not convey *modus operandi* of match fixing, because tacit agreements do not represent the functions of public administration.

8. The prevalence of use of prohibited substances and methods is a more serious problem in sports, where the federations have not joined the Anti-Doping Convention. It is hard to estimate the exact prevalence of doping in Lithuanian sports, though, it is possible to state that doping is more probable in cgs sports rather than in sports games. The prevalence of match-fixing is actual in sports games, especially in ones with high prizes and in ones related to betting.

9. With consideration of the factors that contribute to cheating in sports as well as prevalence of cheating and existing resources, a set of preventative measures is offered:

9.1 Awareness raising by means of implementing the ethical principles. The measures that minimise society's tolerance to cheating in sports are attributed to this set, i.e. to convince people that are prone to cheating that not only cheating does not pay off, but also such behaviour is unfair; to convince the society that more attention is required to combat cheating in sports. Awareness raising is also intended to improve knowledge and skills, maintain resistance to corruption (match-fixing) and doping. It is recommended to improve the qualification of coaches, develop cooperation and the understanding of fair play. It is recommended to pass a code of conduct and publicise it *inter alia* in betting offices. It is recommended to provide sportsmen with information on specific legal food supplements and safe places to gain them.

9.2 Improving social security guarantees. This set consists of the measures that allow surviving (financially) without cheating. It is recommended to incite sportsmen to make formal contracts and not to play for sports clubs without a contract. It is recommended to prepare model contracts and publicise them. It is recommended to append the Law on Physical Culture and Sports with a statement that sports for a professional sportsman is a labour activity with all corresponding social security guarantees.

9.3 A wider use of informational technologies. It is possible to distinguish several fields related to IT: implementation of anonymous refereeing; implementation of proper pairing programmes and programmes that calculate additional indicators (when athletes receive equal amount of points); implementation of a unified rating system and a unified

competition registering system; introducing video cameras during competitions. Some of these measures are already being applied by Lithuanian and international sports federations, though not by all federations.

9.4 Improving the legal regulation of the sports law and sports governance. It is recommended to establish a hot line under the responsibility of the Department of Physical Culture and Sports. One of the functions of the hot line would be analysis of complaints, identification of suspicious cases and reporting them to law-enforcement authorities. Sport clubs shall append sports contracts with a provision that bans manipulations of sports results and set proper sanctions for violation of the aforesaid ban. The same ban shall be included into competition regulations.

9.5 In order the preventive measures to be successful, the legal basis is very important. Currently, the (not comprehensive) sports law is used more than the criminal law. Such a situation is not in conformity with the dangerousness of the analysed acts. Therefore, the Criminal Code might help to curb cheating in sports, and it is recommended to criminalise manipulations of sports results. **Another alternative is to apply already existing *corpus delicti* of bribery and fraud by broadening (adjusting according to sports context) the concepts of deception, harm, and public services.** In the context of illegal possession (producing, gaining, holding, transporting, sending, or marketing, yet not using !) of prohibited substances and methods, it is recommended to criminalise these acts by incorporating a new article(s) into the Section XXXVII of the Lithuanian Criminal Code (Crimes against public safety related to possession of narcotic, psychotropic, poisonous or other controlled substances) or to create a new section “Crimes against Sport.”

LIST OF SCIENTIFIC PUBLICATIONS

1. Zaksaitė S. Sukčiavimo sporto srityje samprata ir kriminalizavimo ypatybės (Engl. *Concept of cheating in sports and its criminalization peculiarities*). Mokslo darbai. Teisė 79 2011 ISSN 1392-1274, p. 157-171.
2. Zaksaitė S. *Concept of Match-Fixing*. V International scientific-practical conference on sports law, collection of articles. Moscow, 2011, ISBN 978-5-4253-0124-6, p. 13-18. <http://sportslaw.ru/data/files/sbornik2011.pdf>
3. Zaksaitė S. Lukošūtė-Stanikūnienė. I. Neteisėto disponavimo sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais kriminalizavimo problemos (Engl. *Illegal disposal of prohibited substances and methods: issues of criminalization*). Teisės problemos, 2010/4 (66). ISSN 1392-1592, p. 103-132.
4. Zaksaitė S. *Concept of Sports Crime*. Publication of scientific issues. The IV International scientific and practical conference of students and young scientist „Modern University Sport Science“ ; RSUPES&T. – M., 2009, p. 76-78.
5. Zaksaitė S. Nusikalstamas elgesys sporto srityje (Engl. *Criminal behaviour at sports field*). Mokslo darbai. Teisė, 74, 2010. ISSN 1392-1274, p. 136-152.
6. Zaksaitė S. *Cheating in sport: Lithuanian case for legal regulation*. US-China Law Review. Volume 7, Number 2, February 2010. ISSN 1548-6605, p. 56-64.
7. Zaksaitė S. Socialiniai veiksniai, sąlygojantys deviacinį elgesį sporto srityje (Engl. *Social factors that contribute to cheating in sports*). National scientific conference „Tarpdisciplininis diskursas socialiniuose moksluose – 2“, collection of articles. Kaunas University of Technology. 2009. ISSN 2029-3224, p. 75-79.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Education

- 2008 – Post-graduate studies at Vilnius University, Faculty of Law.
- 2003 – 2008 Vilnius University, Faculty of Law, master degree, specialization of criminology.
- 1998 – 2003 The Gymnasium of Kaunas University of Technology

Work experience

- 2006 12 – until now Law institute, criminological research department, juvenile law sector, from 2009 03 – Law institute legal research department, researcher, from 2011 04 – Law institute criminal justice research department, researcher.

- Main activities** Scientific research, opinions, conclusions, expertise related with draft laws and entire socio-legal system of the Republic of Lithuania.

- Address of employer** Law institute. Gedimino pr. 39 / Ankštoji g. 1, LT-01109 Vilnius, Lithuania.

- El. address:** www.teise.org, salomeja@teise.org.

Research interests

- Criminology (Crime prevention issues; Corruption issues; Deviation in sports)
- Criminalization/Decriminalization
- Sports law (esp. concerning doping and match-fixing)
- Juvenile justice

Daktaro disertacijos reziume

IVADAS

Temos aktualumas. Sukčiavimo sporto srityje suvokimas skatina ir padeda spręsti įvairius reikšmingus klausimus, kaip antai: koks sukčiavimo sporto srityje santykis su kitais sporto teisės, baudžiamosios teisės ir sporto sociologijos-kriminologijos institutais; koks šio reiškinių paplitimas; kas šį reiškinį sąlygoja; kokios prevencinės priemonės leistų išvengti sukčiavimo sporto srityje; kokie yra patraukimo baudžiamajon atsakomybėn už sukčiavimą sporto srityje pagrindai, baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo problemos ir kt.

Sporto samprata yra daugiaprasmė: viena vertus, jis skatina socialinę pažangą, santarvę ir taiką, puoselėja abipusę pagarbą ir tarpusavio supratimą, vienija žmones ir sujungia juos bendrai veiklai. Pozityviai sportas apibūdinamas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹ 53 str., kuriame įtvirtinta, jog valstybė skatina visuomenės kūno kultūrą ir remia sportą. Seimo nutarimu patvirtintoje 2011–2020 m. Valstybinėje sporto plėtros strategijoje užsibrėžiamas strateginis tikslas – sudaryti sąlygas visų Lietuvos socialinių grupių įtraukimui į sporto veiklą, taip sprendžiant itin svarbius visuomenės sanglaudos, gyvenimo kokybės gerinimo, gyventojų sveikatos ir sveikos gyvensenos, didesnio darbingumo, laisvalaikio užimtumo uždavinius ir kartu sukuriant socialinį pagrindą didelio meistriškumo sportininkų rengimo sistemai.² Sportas kaip reikšmingas socialinis institutas pripažintas ir ES lygmeniu: 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusia **Lisabonos sutartimi Europos Sąjungai buvo suteikta konkreti kompetencija sporto srityje**. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnyje nurodoma, kad „Sąjunga prisideda prie Europos sporto reikalų skatinimo, kartu atsižvelgdama į jo ypatingą pobūdį, savanoriška veikla paremtas struktūras bei jo socialinę ir edukacinę funkciją“.³ Antra vertus, sportas gali tapti ir žiauriu kovos lauku, kupinu agresijos, išnaudojimo, kuomet viskas suvedama į sportinių rezultatų siekimą bet kokia kaina, sportininkus laikant pergalių siekimo įrankiais ar jų

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

² Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas „Dėl 2011-2020 metų valstybinės sporto plėtros strategijos patvirtinimo“. 2011 m. kovo 24 d. Nr. XI-1296.

³ Plačiau apie Lisabonos sutartį ir Europos sporto politiką skaityti Tarptautinės sporto teisės ASSER instituto svetainėje http://www.asser.nl/default.aspx?site_id=11&level1=13910&level2=14643 [Žiūrėta 2011 11 19].

„gaminimo mašinomis” stebint tūkstančiams žiūrovų – sportinio reginio „vartotojų“. Laimėjimų neretai siekiama ir sportininkų reputacijos, sveikatos, saugumo ar net gyvybės sąskaita. Lietuvoje pastaraisiais metais sukčiavimo sporte problema (taip pat) vis labiau pastebima: pavyzdžiui, Kauno „Žalgirio” klubas nutraukė sutartį su D. Šalenga, nes šio kūne buvo rasta draudžiamo stimulatoriaus – metilheksanamino pėdsakų.⁴ Dopingo vartojimo paplitimui tarp kitų Europos valstybių įvertinti aktualūs mokslinių tyrimų duomenys: krepšininkai buvo paprašyti pateikti savo nuomonę apie tai, ar dopingas yra problema profesionaliajame krepšinyje. Iš viso 30 % atsakė teigiamai.⁵

Lietuvoje atliktų tyrimų duomenimis, 30 % apklaustų trenerių teigė, kad kartais pasitaiko, kad atletai tyčia pralaimi mačą siekdami palankesnių varžovų kitame varžybų etape; 41,9 % trenerių teigė, jog varžybų teisėjai kartais tyčia priima blogus (nesąžiningus) sprendimus; 36,6 % trenerių teigė, kad komandų lyderiai kartais susitaria dėl galutinio varžybų rezultato.⁶ Vieno iš tyrime dalyvavusių (interviuotų) ekspertų teigimu, Lietuvos krepšinio pažeidžiamumą manipuliacijoms liudija tai, kad viena iš didžiausių pasaulyje lažybų bendrovių – Pinnacles⁷ – išėmė LKL iš lažybų pasiūlos, nors, pavyzdžiui, kur kas silpnesnė Estijos lyga nėra išimta.⁸

Atitinkami „pavojaus ženklai“ veda prie solidžių teisinių-politinių tarptautinio lygmens iniciatyvų: pavyzdžiui, Tarptautinis olimpinis komitetas ragina Didžiąją Britaniją kriminalizuoti anabolinių steroidų vartojimą prieš Olimpines žaidynes, vyksiančias 2012 m. Londone.⁹ Pastaraisiais mėnesiais Europos Komisijoje svarstoma rengti Direktyvą dėl prekybos dopingu kriminalizavimo. Manipuliacijų sporto varžybų rezultatais aspektu

⁴ Dainius Šalenga: „Niekada specialiai nenaudojau draudžiamų medžiagų“. Prieiga per internetą: <http://www.15min.lt/naujiena/sportas/krepshinis/dainius-salenga-niekada-specialiai-nenaudojau-draudziamu-medziagu-23-132830> [Žiūrėta: 2011 02 04].

⁵ Profesionaliųjų krepšininkų darbo sąlygos Europos Sąjungoje. Europos krepšinio žaidėjų asociacijos parengta studija, 2008 m., p. 31-34.

⁶ S. Šukys, E. Nickus. *Coaches' attitudes towards deception in sports activities*. Sporto mokslas. 2010, Nr. 1 (59), p. 28-35.

⁷ Prieiga per internetą: <http://www.pinnaclesports.com/?AspxAutoDetectCookieSupport=1> [Žiūrėta 2011 11 19].

⁸ LRE1 (lažybų rinkos ekspertas-ponteris). Interviu data: 2011 m. lapkričio 12 d.

⁹ Plačiau: „Tarptautinis olimpinis komitetas ragina Didžiąją Britaniją kriminalizuoti anabolinių steroidų vartojimą. <http://www.mesomorphosis.com/blog/united-kingdom-criminalize-personal-use-of-anabolic-steroids/599/> [Žiūrėta 2011 11 19].

vystomos idėjos dėl Pasaulinės sporto integralumo agentūros steigimo ir tolimesnės institucionalizuotos kovos prieš korupciją sporte.¹⁰

Tyrimo objektas. Tyrimo objektą apibūdina disertacijos temos pavadinimas – sukčiavimo sporto srityje paplitimas ir prevencijos problemos.

Tyrimo dalykas. Disertacijos tyrimo dalyką (taip pat) apibrėžia disertacijos temos pavadinimas – „Sukčiavimo sporto srityje paplitimas ir prevencijos problemos“. Siekiant kuo didesnio konkretumo, apibrėžtumo ir gilesnio požiūrio, tyrimo dalykas susiaurinamas dviem sukčiavimo sporto srityje formomis. Disertacijoje pasirinkta analizuoti tik pačių pavojingiausių sukčiavimo sporto srityje formų – dopingo vartojimo ir manipuliacijų sporto varžybų rezultatais – prevencijos problematika. Taigi pastangos nukreiptos tomis kryptimis, kurios atveria galimybę pasisakyti dėl kontraversiškiausių (žalingiausių) sukčiavimo sporto srityje formų. Akcentuotina, jog šiame darbe, be kita ko, vystoma baudžiamoji teisinė perspektyva, o veiksmai, susiję su dopingu ir manipuliacijomis sporto rezultatais, yra glaudžiai susiję su baudžiamąja teise. Atitinkamai, šių dviejų sukčiavimo sporte rūšių pasirinkimas leidžia išanalizuoti ir (de)kriminalizacijos problemas – nustatyti, kokia forma įmanoma kriminalizuoti sukčiavimą sporto srityje. Taigi tyrimo dalykas siaurėja prasme yra dopingo vartojimo bei manipuliacijų sporto rezultatais paplitimas bei prevencijos problematika. Tyrimo dalykas gali būti skaidomas į keletą sudedamųjų dalių:

1. Sukčiavimo sporto srityje samprata ir teisinė atsakomybė už sukčiavimą sporto srityje.
2. Sukčiavimo sporto srityje paplitimas.
3. Veiksniai, sąlygojantys sukčiavimą sporto srityje.
4. Prevencinės priemonės, neutralizuojančios veiksniai, kurie sąlygoja sukčiavimą sporto srityje.

Tyrimo tikslas – ištirti sukčiavimo sporto srityje reiškinį ir prevencijos sistemą, suformuluoti moksliskai pagrįstas sukčiavimo sporto srityje prevencijos strategijas, nustatyti

¹⁰ Šios iniciatyvos buvo aptartos septintojoje tradicinėje *Play the Game* konferencijoje 2011. Plačiau: <http://www.playthegame.org/conferences/play-the-game-2011.html> [Žiūrėta: 2011 10 19]. Taip pat: Europos Ministrų, atsakingų už sportą, neformalios konferencijos, skirtos sporto integralumo stiprinimui anti-manipuliacinių praktikų kontekste ir pan-europinei kooperacijai sporte, medžiaga. 2010 m. rugsėjo 22 d. Baku (Azerbaidžanas).

esmines problemas, dėl kurių rekomendacijas tam tikriems sukčiavimo sporto srityje prevencijos subjektams įgyvendinti gali būti sudėtinga. Tyrimo tikslas atitinka ir tarptautinių dokumentų nuostatas. Pavyzdžiui, Tarptautinės konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte preambulėje teigiama, jog reikia nuolat atlikti ir skatinti tyrimus, siekiant tobulinti dopingo vartojimo nustatymą ir geriau suvokti veiksnius, lemiančius jo vartojimą, tam, kad prevencijos strategijos būtų veiksmingiausios.¹¹ Platesne prasme konceptualusis (latentinis) disertacijos tikslas – mažinant sukčiavimo sporto srityje grėsmes puoselėti garbingo žaidimo vertybes sporte. Kaip taikliai pastebėta viename iš naujausių lietuviškų kriminologijos vadovėlių, nusikalstamumas ne tik atneša tiesioginę žalą, bet ir atima tikėjamą socialiniu teisingumu.¹² Taigi prieš akis turint konkretų mokslinį disertacijos tikslą, atkreiptinas dėmesys, jog vertybinis tikslas taip pat negali būti ignoruojamas. Šie du tikslai yra glaudžiai susiję – pasiūlant konkrečias prevencines sukčiavimo sporto srityje priemones, konceptualia prasme yra ginamos pamatinės sporto vertybės. Kaip pagrįstai pažymi S. Aleksejevas, tinkamas teisinis reguliavimas ir mokslinis sporto teisės tyrinėjimas yra svarbus tam, kad atletai (garbingai) laimėtų ar pralaimėtų sporto arenoje, o ne kuluaruose.¹³

Disertacijoje suformuluotam tikslui pasiekti, keliama šie uždaviniai:

1. Išnagrinėti sukčiavimo sporto srityje sampratą teisinės ir kriminologinės perspektyvų kontekste.
2. Išanalizuoti sukčiavimo sporto srityje prevencijos sampratą.
3. Atskleisti sukčiavimo sporto srityje teisinio reglamentavimo specifiką.
4. Suformuluoti konkrečių sukčiavimo sporto srityje formų sampratą, nustatyti šių formų paplitimą bei *modus operandi* tam tikrose sporto šakose.
5. Atskleisti veiksnius, sąlygojančius sukčiavimą sporto srityje.
6. Apibrėžti pirminės prevencijos strategijas (kryptis) ir pasiūlyti (antrinės) prevencijos priemones, neutralizuojančias veiksnius, sąlygojančius sukčiavimą sporto srityje.

¹¹ Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte. Valstybės žinios, 2006, Nr. 65-2390.

¹² Babachinaitė G. ir kt. *Kriminologija*. Mykolo Romerio universitetas, 2010, p. 9.

¹³ Alekseev S. V. *Sportivnoe pravo Rossii*. Maskva, 2005, p. 5.

7. Nustatyti sukčiavimo sporto srityje kriminalizacijos (tretinės prevencijos¹⁴) galimybes.

Disertacijoje ginami teiginiai (hipotezės):

1. Sporto varžybų rezultatais manipuluojama ir mėgėjiškame, ir profesionaliame sporte, tačiau manipuliacijos beveik nereprezentuojamos oficialiojoje (baudžiamosios justicijos) statistikoje, ką sąlygoja ir natūralus, ir ribinis, ir dirbtinis šių veikų latentiškumas. Natūralų latentiškumą sąlygoja sporto subkultūra, nesupratimas, kad teisėsaugos institucijoms apie tai reikia pranešti, ir nenoras pranešti; ribinį latentiškumą sąlygoja baudžiamojo teisinio kvalifikavimo keblumai, nesuvokimas, jog sukčiavimas sporto srityje gali būti nusikalstama veika; dirbtinį latentiškumą sąlygoja tikėtinas nenoras pakenkti Lietuvos sporto prestižui.
2. Dopingas yra rimtesnė problema greitumo, ištvermės bei jėgos sporto šakose nei sportiniuose žaidimuose. Jėgos, greitumo bei ištvermės sporto šakose ir rungtyse rezultatai labiau sąlygoja fiziniai duomenys, smūginė jėga, ištvermė, kurią gali padidinti legalūs ir nelegalūs preparatai, skirtingai nei sportiniuose žaidimuose, kur sėkmę lemia mąstymas, įžvalga, koordinacija, psichologinis pasirengimas, orientacija ir kiti kompleksiniai faktoriai.
3. Sportininkų-dopingo vartotojų teisinei atsakomybei realizuoti Lietuvos teisinės bazės pakanka, tačiau trečiųjų asmenų (trenerių, platintojų, tarpininkų, gydytojų, sporto klubų ir kitų asmenų) teisinei atsakomybei už neteisėtą disponavimą dopingu realizuoti būtini tam tikri teisinės bazės pakeitimai ir/ar papildymai. Atitinkami teisinės bazės pakeitimai *inter alia* reikalauja neteisėto disponavimo dopingu kriminalizavimo Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.
4. Manipuliacijų sporto varžybų rezultatais baudžiamasis teisinis reglamentavimas yra įvairiareikšmis, pavojingų veiksmų teisinis kvalifikavimas gali priklausyti tiek nuo sporto šakos rūšies, tiek nuo subjektų, dalyvaujančių manipuliacijose. Manipuliacijas

¹⁴ Minėtas pirminės, antrinės ir tretinės prevencijos išskyrimas pateikiamas, kad būtų aiškūs disertacijos tikslas ir uždaviniai. Vis dėlto, objektyvumo dėlei, akcentuotina, kad tretinė prevencija suvokiama ne tik kaip dekriminalizacija, bet ir kaip bausmių vykdymas, taikymas ir pan.

sporto varžybų rezultatais su lažybomis nesusijusiose sporto šakose kebliau kvalifikuoti kaip sukčiavimą nei manipuliacijose, kuriose nukentėjusiais tampa lažybų bendrovės. Siekiant išvengti neatsakomybės problemos, manipuliacijos sporto varžybų rezultatais turėtų būti kriminalizuotos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse sukčiavimo, kyšininkavimo ar atskiros nusikalstamos veikos sudėties forma.

Tyrimo šaltiniai yra Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių nacionaliniai įstatymai; tarptautiniai teisės aktai; nacionalinių teismų praktika; Tarptautinio sporto arbitražo teismo praktika; poįstatyminiai teisės aktai; statistiniai duomenys; ekspertų vertinimai, patarimai ir įžvalgos; įvairių valstybių teisinė ir praktinė veiklos patirtis; sporto teisės, kriminologijos, baudžiamosios teisės, sporto sociologijos, sporto psichologijos mokslų literatūra. Dar vienas svarbus šaltinis, leidžiantis pateikti naujausią informaciją apie tyrimo dalyką – teisinės, sporto ir kriminologinės informacijos kaupimo bei sisteminimo bazės ir paieškos sistemos (pavyzdžiui, Heinonline, Infolex, SportDiscuss, Springerlink ir pan.). Ypač svarbu buvo surasti taikomosios medžiagos apie sukčiavimo sporto srityje raišką ir prevenciją. Tam yra naudingi „gerosios praktikos“ pavyzdžiai ir įvairūs dokumentai, kuriuos įmanoma rasti internete, pavyzdžiui, *Play the Game* organizacijos svetainėje¹⁵; ir kitur. Disertaciniame darbe panaudota ir autorės praktinė patirtis bei žinios, įgytos bendraujant su sporto mėgėjais bei profesionalais, sporto mokslininkais konferencijų, nacionalinio ir tarptautinio lygmens varžybų, treniruočių ir kitokio pobūdžio susitikimų metu.

Kalbant apie konkrečią mokslinę literatūrą, tinkamą nagrinėjam reiškiniui atskleisti, ją galima klasifikuoti į tris šakas: **sporto teisės; baudžiamosios teisės, susijusios su sportu; ir sporto sociologijos-kriminologijos**. Minėtoms sritims užsienio šalyse skiriama nemažai dėmesio, Lietuvoje taip pat pastebimos pirmosios mokslinių tyrimų užuomazgos.¹⁶

¹⁵ Prieiga per internetą: www.playthegame.org [Žiūrėta 2011 01 27].

¹⁶ Vokietijoje J. Nafzingeris išleido tarptautinės sporto teisės vadovėlį „International Sports Law“. Rusijoje jau kelis sporto teisės vadovėlius išleido S. V. Aleksejevas. Jungtinėse Amerikos Valstijose J. Hobermanas, Danijoje J. Evansas, Norvegijoje D. V. Hanstadas, Australijoje H. Opie tiria dopingo teisinio reglamentavimo ir kontrolės problemas. Jungtinėje Karalystėje jau keliais leidimais išleistas S. Gardinerio sporto teisės vadovėlis „Sports Law“. Lietuvoje iš sporto teisės, socialinės saugos ir civilinės teisės A. Paliukėnas ir S. Valasevičius analizavo profesionaliųjų sportininkų teisinį statusą Lietuvoje. V. Piesliakas dalyvavo tarptautinėje mokslo programoje, koordinuojamoje Erlangenio universiteto kartu su Makso Planko institutu Vokietijoje, „Dopingas ir jo teisinis reguliavimas“ (2001-2002).

Disertacijos pirmoje dalyje (analizuojant sukčiavimo sporto srityje sampratą ir teisinį reglamentavimą) daugiausia dėmesio skiriama sporto teisės publikacijoms; antroje dalyje (tiriant sukčiavimo sporto srityje kriminologinę charakteristiką) – sporto sociologijos-kriminologijos darbams, trečioje dalyje (nagrinėjant sukčiavimo sporto srityje kriminalizavimo problemas) – baudžiamosios teisės darbams bei teismų praktikai, susijusiai su sukčiavimu sporto srityje.

Tyrimo metodai. Tyrimo metodai buvo mokslinės doktrinos analizė ir apibendrinimas, teisės aktų analizė, teismų ir arbitražų praktikos analizė, statistinių duomenų analizė (apibendrinant – dokumentų analizės metodas); lyginamasis, loginis-sisteminis, teleologinis ir statistinis metodai; teisėsaugos institucijų pareigūnų rašytinė apklausa, pusiau struktūruotas ekspertų interviu, pilotinis tyrimas apie studentų nuostatas į sukčiavimą sporte, lyginamasis kiekybinis manipuliacijų sporto rezultatais paplitimo tyrimas tam tikroje sporto šakoje.

Darbo mokslinis naujumas. Šiame darbe pirmą kartą Lietuvoje:

1. Nagrinėtas sporto socialinis institutas kaip nusikalstamų kėsinių objektas.
2. Suformuluota sukčiavimo sporto srityje samprata iš teisinės ir iš kriminologinės perspektyvų.

Baudžiamoji teisė, susijusi su sportu, Lietuvoje tirta kol kas tik autorės mokslinėse publikacijose. Užsienyje ši tema nagrinėjama daugiau. Kalbant apie konkrečias (pavojingiausias) sukčiavimo sporto srityje formas pažymėtina, kad manipuliacijų sporto rezultatais kriminalizavimo aspektai analizuoti ten, kur ši problema jau buvo keliama ir praktiniu, ir teoriniu lygmeniu – Jungtinių Amerikos Valstijų, Vokietijos, Rusijos, Indijos teisės moksle. Indijoje manipuliacijas sporto rezultatais tyrė N. Gokhale ir S. Agrawal; Rusijoje – S. Kuzminas, M. Ibrahimovas, A. Iskanderis; Jungtinėse Amerikos Valstijose – J. T. Noonan, R. Perkins. Baudžiamosios teisės ir sukčiavimo sporte kategorijos iš esmės jungtos Vokietijos teismų praktikoje, kuri yra nors negausi, tačiau itin reikšminga nagrinėjamai temai atskleisti. Dopingo vartojimo kriminalizavimo aspektu mokslinė literatūra užsienyje taip pat turtinga: tai W. Schildo ir J. Nafzingerio sporto baudžiamosios teisės bei tarptautinės sporto teisės vadovėliai, C. B. Schneider-Grohe ir daugelio kitų Vokietijos mokslininkų straipsniai, studijos ir vadovėliai, Jungtinių Amerikos Valstijų mokslininko J. Hobermano mokslinės publikacijos. Sporto sociologijos ar kriminologijos atstovai – Danijos sporto teoretikas V. Mølleris, kritiškai analizuojantis antidopingo klausimus; Italijos mokslininkas R. Giulianotti, kuris gvildena sporto sociologiją bei deviacinio elgesio sporte sociologiją; kanadietis D. Hillas, kuris narplioja manipuliacijų sporto varžybų rezultatais raiškos ir kontrolės klausimus, vokiečių W. Pitsch, analizuojantis dopingo bei manipuliacijų sporto varžybų rezultatais paplitimo klausimus. Lietuvoje sporto sociologiją plėtoja Lietuvos kūno kultūros akademijos, Klaipėdos universiteto ir Lietuvos edukologijos universiteto mokslininkai – S. Šukys, R. Paulauskas, E. Nickus, S. Stonkus, E. Adaškevičienė, A. Budreikaitė. Kartu pažymėtina, kad mokslininkų ir jų sričių klasifikacija yra sąlyginė, egzistuoja ir universalių mokslininkų bei praktikų, kaip antai kanadietis Tarptautinio sporto arbitražo teismo teisėjas bei Londono universiteto profesorius R. Mc Laren, kuris tiria ir dopingą, ir manipuliacijas sporto rezultatais ir iš sporto teisės, ir iš sporto sociologijos dimensijų.

3. Pateikta sukčiavimo sporto srityje baudžiamoji teisinė ir kriminologinė charakteristika, atskleisti jų tarpusavio ryšiai.
4. Atskleisti pagrindiniai veiksniai, sąlygojantys sukčiavimą sporto srityje.
5. Pritaikytas specialus lyginamosios analizės metodas sukčiavimo sporto srityje paplitimui konkrečioje sporto šakoje tirti.
6. Suformuluota sukčiavimo sporto srityje prevencijos samprata, pasiūlytos prevencinės priemonės sukčiavimo sporto srityje prevencijos subjektams.
7. Pasiūlyta įstatymų leidėjui kriminalizuoti veiksmus, susijusius su sukčiavimu sporto srityje, – neteisėtą disponavimą sporte draudžiamomis medžiagomis bei metodais.

Praktinė darbo reikšmė yra ta, kad išanalizavus ir apibendrinus įvairiose sporto šakose egzistuojančią ir rekomenduotiną sukčiavimo sporto srityje prevencinės veiklos praktiką, teisinį reglamentavimą, teismų praktiką bei mokslinę literatūrą, atlikus tyrimus, numatomos prevencinio darbo gairės Lietuvos Respublikos mastu, apibrėžti atsakingi subjektai bei pasiūlytos įstatymų pataisos. Šių prevencinių nuostatų įgyvendinimas leistų ne tik efektyviau apsaugoti sporto bendruomenės teisėtus interesus, bet ir užkardyti kitas nusikalstamas veikas (susijusias su, pavyzdžiui, nusikalstamu būdu įgyto turto realizavimu). Taip būtų sudaromos prielaidos sporto bendruomenei tapti skaidresnei, kartu tai prisidėtų prie stipresnės, sportiškesnės bei sveikesnės visuomenės kūrimo. Tai dera su Konstitucijos preambulėje įtvirtintu tikslu sukurti atvirą, teisingą ir darnią pilietinę visuomenę ir teisinę valstybę.

Tyrimo metu gauti rezultatai gali būti naudojami tolesniems šios srities tyrimams, teisėkūrai, taip pat dėstant sporto teisę, baudžiamąją teisę, susijusią su sportu, tam tikrų nusikalstamų veikų kriminologinę charakteristiką teisės, sociologijos ar sporto specialybių studentams, keliant teisėsaugos institucijų darbuotojų kvalifikaciją ir pan.

Disertacijos struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir siūlymai. Darbo pabaigoje pateikiami literatūros, autorės publikuotų mokslinių darbų sąrašas ir priedai (tyrimo metodika). Pirmame skyriuje nagrinėjama sukčiavimo sporto srityje ir jo prevencijos samprata, tiriamas bei vertinamas sporte draudžiamų medžiagų bei metodų ir

manipuliacijų sporto varžybų rezultatais teisinis reglamentavimas. Atskleidžiant sukčiavimo sporto srityje ir jo prevencijos sampratą kelių teisinių paradigimų ir kelių kriminologinių paradigimų rėmuose, pastebėti reikšmingi dėsningumai, pavyzdžiui, teisinio realizmo paradigmos artimumas sociologinei-kriminologinei paradigmai. Taip pat suvokta, jog sampratos konstravimas neišvengiamai priklauso nuo žiūros taško: antai teisiniui formalizmui pritariantys teoretikai linkę pateikti griežtesnes, tikslesnes sampratas, o teisiniui realizmui ar kriminologinei paradigmai – lankstesnes sampratas. Pavyzdžiui, kriminologai lygiateisiškumo, pagarbos ir tolerancijos principų pažeidimą galėtų laikyti esmine sukčiavimo sporte dalimi, tačiau teisiniui formalizmui atstovaujantys teoretikai – vargu.

Antroje darbo dalyje analizuojamos sociologinės-kriminologinės teorijos, oficialūs statistiniai dopingo testavimo duomenys, kurie lyginami su autorės atlikto pusiau struktūruoto (kokybinio) interviu rezultatais. Atitinkama analizė parodė, kad sukčiavimas sporto srityje yra sąlygojamas įvairių mikro ir makro veiksnių. Taip pat aprašomas autorės atliktas kiekybinis tyrimas, kurio dalykas buvo manipuliacijos sporto varžybų rezultatais konkrečioje sporto šakoje. Kiekybinio lyginamojo tyrimo metu nustatyti indikatoriai, leidžiantys manyti, kad šachmatų varžybos sutartos: tai rezultatas ir jo reikšmingumas, ėjimų skaičius ir turnyro dizainas (ratų sistemos turnyruose pasitaiko daugiau sutartų partijų, pasibaigusių lygiosiomis, ir tokios partijos yra trumpesnės). Antroje dalyje taip pat pateikiamos pirminės bei antrinės sukčiavimo sporto srityje strategijos bei parodomi subordinaciniai bei koordinaciniai ryšiai tarp sukčiavimo sporto srityje prevencijos subjektų.

Trečioji dalis skirta sukčiavimo sporto srityje kriminalizavimo arba tretinės prevencijos problemoms. Atlikus išsamią užsienio patirties analizę ir ištyrus nacionalinę teisinę bazę siūlomos kriminalizavimo gairės Lietuvos Respublikai: kriminalizuoti neteisėtą disponavimą dopingu ir kriminalizuoti manipuliacijas sporto varžybų rezultatais arba pritaikyti jau egzistuojančias sukčiavimo, kyšininkavimo ar papirkimo nusikalstamų veikų sudėtis. Viena iš įdomiausių įžvalgų yra ta, kad manipuliacijų baudžiamasis teisinis

kvalifikavimas gali priklausyti netgi nuo sporto šakos rūšies: pavyzdžiui, manipuliacijos šachmatuose yra „artimesnės“ sukčiavimui, o manipuliacijos futbole – kyšininkavimui.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Priklausomai nuo teorinės paradigmos, tikslų bei konteksto įvairūs autoriai išskiria skirtingus sukčiavimo sporte požymius. Lyginamoji pateiktų sampratų analizė leido išskirti esmines sukčiavimo sporte savybes ir sukčiavimą sporte apibrėžti kaip apgaulingą sporto taisyklių pažeidimą. Apgaulė suponuoja sąmoningą tyčią. Kartu pažymėtina, jog pateiktos „esminės savybės“ yra santykinės: toks apibrėžimas artimiausias teisinio formalizmo paradigmai; remiantis teisinio realizmo ar kriminologinė paradigma esminėmis sukčiavimo sporte savybėmis galima būtų laikyti ir lygiateisiškumo, pagarbos ir tolerancijos principų pažeidimą.

2. Lyginamoji įvairių kriminologinių paradigmų analizė bei darbo tikslas leido suformuluoti šią sukčiavimo sporto srityje prevencijos sampratą: veiksmų, sąlygojančių sukčiavimą sporto srityje, išaiškinimas ir neutralizavimas pasiūlant moksliskai pagrįstas prevencines strategijas, kurios apima (baudžiamąsias) teises, socialines, etines, edukacines, organizacines, technines ir kitas priemones.

3. Apžvelgus literatūroje naudojamas sąvokas manipuliacijoms sporto varžybų rezultatais apibūdinti ir atskleidus jų privalumus ir ribotumus, darbe pateikta manipuliacijų sporto varžybų rezultatais samprata. Manipuliacijos sporto varžybų rezultatais yra neteisėtos įtakos darymas varžybų baigčiai ar eigai siekiant įgyti nepagrįstos naudos sau ar kitiems asmenims bei **nenuspėjamumo** kaip esminės varžybų savybės tyčinis **panaikinimas**. Konkrečiai kalbant, tai atvejai, kai:

a) Sportininkai daro neteisėtą įtaką varžybų baigčiai ar eigai kartu (tardamiesi) su kitais sportininkais (ir (ar) kitais asmenimis).

b) Sportininkai kartu su varžybų teisėjais (ir (ar) kitais asmenimis) daro neteisėtą įtaką varžybų baigčiai ar eigai.

c) Lažybų bendrovės kartu su varžybų teisėjais ar sportininkais (ir (ar) kitais asmenimis) daro neteisėtą įtaką varžybų baigčiai ar eigai.

Atitinkama samprata dera su treninės prevencijos tikslu: siekiant nubrėžti kriminalizavimo gaires, būtina pateikti tokią sampratą, kuri (be kita ko) leistų identifikuoti manipuliacijų sporto varžybų rezultatais darymo subjektą (us).

4. Pagrindiniai WAD kodekso probleminiai klausimai yra susiję su Draudžiamąjį sąrašą reliatyvumu, vertinamaisiais kriterijais, remiantis kuriais medžiaga ar metodas įtraukiamas į sąrašą; griežtosios atsakomybės doktrina, kuri sudaro prielaidas bausti neatsargius sportininkus, ir sportininkų buvimo vietos fiksavimo sistema, kuri, kai kurių autorių nuomone, prieštarauja sportininkų teisei į privatumą. Sportininkų buvimo vietos fiksavimo sistemą rekomenduotina taikyti ne visą laiką, o sieti ją su svarbiausių (tarptautinių) varžybų periodu.

5. Sukčiavimas sporto srityje pasižymi tam tikrais ypatumais, todėl išskirtini veiksniai, sąlygojantys apgaulingą elgesį sporto srityje:

a) Įtampa tarp trokštamų sporto rezultatų ir ribotų galimybių atitinkamiems rezultatams pasiekti.

b) Nepakankamas garbingos kovos vertybinis suvokimas.

c) Medalių, pasiekimų sureikšminimas, sportavimas (tik) dėl rezultato, o ne dėl paties sporto.

d) Prizų ir paties sporto savotiškas sakralizavimas aplenkiant sporto taisykles.

e) Sporto subkultūra, kurioje sukčiavimas nors ir nelaikomas norma, tačiau ir ypatingai nesmerkiamas; subkultūrą „puoselėjantys“ mikroveiksniai, kaip antai: eufemistinė kalba ir įtik(in)ėjimas, kad sukčiauti nėra blogai; įvairios priklausomybės, silpnybės, sportininkų pažeidžiamumas, materialinis ir emocinis nesaugumas.

f) Sportininkų išnaudojimas, menkų atlyginimų jiems mokėjimas arba visiškai nemokėjimas, prie ko prisideda teisinio reglamentavimo ir įstatymų taikymo nenuoseklumai, – iki šiol nėra visiškai aišku, ar profesionalusis sportas laikomas darbine veikla.

g) Sporto redukavimas iki reginio, spektaklio, kuris „suvartojamas“ žiūrovų.

h) Sportininkų materializmas, egocentrizmas, sociopatija, bejausmiškumas, neapykanta oponentui, kito žmogaus traktavimas tik kaip priemonės savo tikslui (sportiniam rezultatui) pasiekti.

6. Lyginamoji įvairių sociologinių-kriminologinių teorijų analizė parodė, jog sukčiavimas individualiame (mikro) lygmenyje yra sąlygojamas struktūrinių veiksmų globaliame (makro) lygmenyje ir atvirkščiai: nesąžiningai besielgiantys sportininkai „bendradarbiauja“ su išnaudotojiška sporto ir visos visuomenės kultūra, kurioje akcentuojami rezultatai, materializmas ir (greitas) pelnas.

7. Manipuliacijos sporto varžybų rezultatais tikslų paplitimą įvertinti sudėtinga, šie veiksmai pasižymi natūraliu, dirbtiniu ir ribiniu latentiškumu: registruotų nusikalstamų veikų Lietuvoje apskritai nėra, nors kai kurių sportininkų teigimu, bent 4 % *visų* (ir mėgėjiško, ir profesionalaus sporto) varžybų yra sutartinės. Natūralų latentiškumą, be kita ko, sąlygoja tolerantiška atitinkamiems susitarimams sporto subkultūra, kuomet apie manipuliacijas nepranešama policijai. Dirbtinį latentiškumą sąlygoja tikėtina politinės valios stoka, nenoras pakenkti Lietuvos sporto prestižui. Susitarimų dėl varžybų baigties ribinį latentiškumą sąlygoja tokių veiksmų baudžiamojo teisinio kvalifikavimo keblumai. Tai, pirmiausia, susiję su neakivaizdžia interakcija tarp nukentėjusiojo ir kaltininko bei neakivaizdžia apgaule, kas apsunkina BK 182 str. (sukčiavimo) inkriminavimą. Manipuliacijas sporto rezultatais keblu kvalifikuoti kaip kyšininkavimą, nes, kai kurių mokslininkų ir praktikų manymu, sportininko teikiamos paslaugos nelaikytinos viešosiomis paslaugomis, todėl sportininkas formalia prasme negali būti kyšininkavimo subjektas LR BK 230 str. kontekste.

8. Atlikus sukčiavimo sporto srityje paplitimo tyrimus, galima reziumuoti, kad:

- Dopingas santykinai yra rimtesnė problema jėgos, greitumo bei ištvermės sporto šakose nei sportiniuose žaidimuose.
- Susitarimai dėl varžybų baigties aktualūs sportiniuose žaidimuose, ypač tuose, kuriuose yra egzistuoja dideli prizai ir kur įmanoma lažintis.

9. Atsižvelgiant į veiksnius, sąlygojančius sukčiavimą sporto srityje, šio reiškinio paplitimą bei esamus resursus siūlomas sukčiavimo sporto srityje prevencinių priemonių kompleksas, kurį sudaro penki tarpusavyje susiję struktūriniai elementai.

9.1 Visuomenės ir sportininkų švietimas, etinių principų diegimas. Šiam blokui priskirtinos tokios priemonės, kurios minimizuoja visuomenės toleranciją sukčiavimui sporto srityje; įtikina asmenis, linkusius sukčiauti, kad taip elgtis ne tik neapsimoka, bet ir iš principo negarbinga; įtikina visuomenę, kad sukčiavimui sporto srityje reikalinga skirti (didesnį) dėmesį. Šviečiamosios priemonės taip pat skirtos tobulinti žinias ir įgūdžius, ugdyti atsparumą korupcijai (fiksuočioms rungtynėms) ir dopingui. Rekomenduotina kelti trenerių kvalifikaciją, siekti, kad treneriai rodytų pavyzdį, ugdytų jaunųjų sportininkų bendradarbiavimą ir garbingos kovos suvokimą. Rekomenduotina priimti sportininkų elgesio kodeksus ir juos viešai platinti, be kita ko, ir lažybų punktuose. Rekomenduotina suteikti informacijos sportininkams apie konkrečius legalius maisto papildus, apie saugias jų įsigijimo vietas.

9.2 Sportininkų socialinės apsaugos garantijų tobulinimas. Šiam blokui priskirtinos priemonės, kurios sudaro prielaidas sportininkams pragyventi iš savo veiklos nesukčiaujant. Rekomenduotina skatinti sportininkus reikalauti sudaryti su jais formalias ir teisėtas sportinės veiklos sutartis, nežaisti už sporto klubą be sutarties. Rekomenduotina parengti pavyzdines sportinės veiklos sutartis, daryti jas viešai prieinamas. Rekomenduotina papildyti Kūno kultūros ir sporto įstatymą nuostata, jog profesionaliajam sportininkui sportas yra darbinė veikla su visomis iš to sekančiomis socialinio draudimo garantijomis.

9.3 Platesnis reikiamų informacinių technologijų naudojimas. Galima išskirti kelias sritis, susijusias su IT: atsitiktinio, anonimiško teisėjavimo sistemos diegimas; reikiamų kompiuterinių programų, padarančių burtus (t.y. numatančių, kas su kuo žais, kovos, varžysis), diegimas; reikiamų kompiuterinių programų, skaičiuojančių papildomus rodiklius, esant taškų lygybei, diegimas; vieningos reitingų sistemos bei varžybų

registravimo sistemos įvedimas; vaizdo kamerų diegimas rungtynių metu. Kai kurios iš šių priemonių jau egzistuoja Lietuvos ir tarptautinėse sporto federacijose, tačiau ne visose.

9.4 Kūno kultūros ir sporto departamento, sporto federacijų, sporto klubų sporto teisės aktų bei veiklos tobulinimas. Rekomenduotina viso Lietuvos sporto mastu įsteigti karštąją liniją, už kurios veikimą būtų atsakingas Kūno kultūros ir sporto departamentas. Viena iš karštosios linijos funkcijų būtų gaunamų skundų analizė ir atvejų, keliančių įtarimą dėl rungtynių teisėtumo, išskyrimas bei pranešimas apie juos atitinkamoms kompetentingoms (teisėsaugos) institucijoms. Sporto klubai į sportinės veiklos sutartis turėtų įtraukti nuostatą, draudžiančią manipuliuoti sporto varžybų rezultatais, ir nustatyti sankcijas už tokios nuostatos pažeidimą. Taip pat panašus draudimas turėtų būti įtrauktas į varžybų nuostatus.

9.5 Baudžiamųjų įstatymų tobulinimas.

Sėkmingai sukčiavimo sporto srityje tyrimo ir prevencinei veiklai labai svarbi įstatyminė bazė. Šiuo metu baudžiamosios teisės apsauga praktiškai nesiremia. Tai neatitinka aptariamų veiksmų pavojingumo, jais padaromos žalos masto. **Todėl siūlytina LR BK kriminalizuoti manipuliacijas sporto varžybų rezultatais** atskirame BK skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai sportui“ arba egzistuojančiame skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“. Kita alternatyva: inkriminuoti jau esamas kyšininkavimo, papirkimo ir sukčiavimo nusikalstamų veikų sudėtis apgaulės, žalos bei korupcinių nusikalstamų veikų subjekto sampratas pritaikant sporto kontekstui.

Neteisėto disponavimo sporte draudžiamomis medžiagomis ir metodais kontekste rekomenduotina **kriminalizuoti neteisėtą sporte draudžiamų medžiagų ir metodų gaminimą, įgijimą, laikymą, gabenimą, siuntimą ir realizavimą**. Tokia norma galėtų būti įtraukta į atskirą LR BK skyrių „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai sportui“ arba galėtų būti LR BK XXXVII skyriuje, atitinkamai pakeitus skyriaus pavadinimą.